

JURISPRUDENȚĂ COMENTATĂ ȘI PROBLEME DE PRACTICĂ JUDICIARĂ

CZU: 347.96/.98: 341.231.14

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2024.2\(69\).03](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2024.2(69).03)

EXAMEN JURISPRUDENȚIAL: LIBERTATEA DE EXPRIMARE A JUDECĂTORILOR ȘI PROCURORILOR ÎN CREAȚIILE ARTISTICE

Tamara MANEA,
doctor în drept,
formator la INM din România
<https://orcid.org/0000-0002-5826-4434>

SUMAR

Ținând seama de poziția de judecător sau procuror, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a decis că ne putem aștepta ca persoanele care activează în sistemul judiciar să dea dovadă de rețineră în exercitarea libertății de exprimare în toate cauzele în care autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești ar putea fi puse în discuție. Este necesar ca autoritățile judecătorești să manifeste o maximă discreție, iar discreția ar trebui să-i descurajeze să facă uz de presă, chiar și atunci când sunt provocați. Cerințele superioare ale justiției și natura înaltă a funcției judiciare impun această datorie. Este important ca puterea judecătorească să beneficieze de încrederea publicului pentru a-și îndeplini cu succes sarcinile.

Cuvinte-cheie: judecător, procuror, libertatea de exprimare, obligația de rezervă, creații artistice.

Obligația de rezervă ce-i incumbă judecătorului sau procurorului trebuie să se manifeste în toate aspectele vieții sociale ale acestuia. Fie că este vorba de libera exprimare în cadrul relațiilor sociale, fie că este vorba de creațiile artistice, judecătorul sau procurorul este dator să manifeste rețineră în transmiterea opiniilor, convingerilor, gândurilor sau sentimentelor. Prin urmare, în exercitarea dreptului la liberă exprimare, ar trebui întotdeauna să existe o autocenzură impusă de standardele de conduită ale profesiei.

Este adevărat că o creație artistică, prin definiție, reprezintă exprimarea liberă a sentimentelor, gândurilor și convingerilor unei persoane,

JURISPRUDENTIAL EXAMINATION: FREEDOM OF EXPRESSION OF JUDGES AND PROSECUTORS IN ARTISTIC CREATIONS

SUMMARY

Taking into account the position of judge or, The European Court of Human Rights ruled that it can be expected of public officials serving in the judiciary that they should show restraint in exercising their freedom of expression in all cases where the authority and impartiality of the judiciary are likely to be called in question. The judicial authorities are required to exercise maximum discretion and that discretion should dissuade them from making use of the press, even when provoked. It is the higher demands of justice and the elevated nature of judicial office which impose that duty. It is important for the judiciary to enjoy public confidence if it is to be successful in carrying out its duties.

Key-words: judge, prosecutor, freedom of expression, reserve obligation, artistic creations.

însă, atunci când autor este un judecător sau procuror, această libertate este limitată de obligația de rezervă care presupune moderație, politețe și lipsa oricăror referiri de natură să lezeze onoarea, demnitatea, viața particulară și dreptul la propria imagine a unei persoane sau de natură să contureze o atitudine discriminatorie.

O speță soluționată de Consiliul Superior al Magistraturii din România [5], rămasă definitivă la Înalta Curte de Casație și Justiție din România [4], a făcut obiectul unei cauze aflate pe rolul Curții Europene a Drepturilor Omului [13].

Speța a pus în discuție încălcarea de către un judecător, în cuprinsul unui articol publicat pe site-ul „Juridice.ro” [6], a standardelor de conduită privind libera exprimare.

În concret, în speță s-au reținut următoarele. Inspecția Judiciară din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii s-a sesizat din oficiu ca urmare a publicării pe site-ul „Juridice.ro” a articolului *„Nimic despre cum un tovarăș procuror a devenit președintele tuturor judecătorilor”*, semnat de o judecătoare din cadrul unei curții de apel.

În conținutul articolului, autoarea făcea referire la cariera profesională a președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție, insistând asupra faptului că a devenit „președintele tuturor judecătorilor”, deși în perioada comunistă a fost procuror.

Carierea „în plină ascensiune” a președintelui instanței supreme a fost prezentată prin opoziție cu situația oamenilor „săraci, tăcuți și oprimați de regimul comunist”, acreditându-se ideea că acesta este intangibil, având un statut superior tocmai datorită funcției de procuror pe care a deținut-o în perioada comunistă.

„...În anul 1980, când lagărul comunist devenea tot mai cumplit, actualul președinte al Înaltei Curți de Casație și Justiție era numit procuror în orașul în care m-am născut. Orașul avea industrie metalurgică și șantier naval, prin urmare, colcăia de securiști, de la micii turnători până la cei mai abili și privilegiați tortionari... Pentru mine, lumea, care deja se conturase, era compusă din sărăcia cruntă, tăcerea și teroarea de la suprafața pământului și iadul necunoscut din beciuri, de unde niciodată nu se auzeau strigătele. Procurorii erau undeva deasupra, într-o lume sclipitoare, intangibilă, de sub care nimeni din lumea mea nu putea să zărească cerul. Toți acești tovarăși, uzurpatori ai Lui Hristos și ai Legii Lui, au păzit, cu strășnicie, temnița comunistă. Și tovarășa procuror a plutit deasupra noastră, omniprezentă și păzitoare, timp de 14 ani, până în anul 1994, când s-a metamorfozat în judecător. Adică, până când eu am împlinit vârsta de 26 de ani. În tot acest timp, mi-am făcut lecțiile la lumânarea lipită de marginea borcanului, hrana era raționalizată, apa rece curgea două ore pe zi, nu mai era demult apă caldă, am tremurat de frig în casă, stăteam în stațiile de autobuz până încremeneam, apoi eram norocoși, dacă mai prindeam un loc pe scară, să mergem la școală. Acum îmi dau seama că tot acest timp, cât toată copilăria și adolescența mea, nu a fost irosit, pentru că tovarășa procuror a înfăptuit atâtea cât să devină însuși președintele tuturor judecătorilor. Președintele țării a numit-o, în anul 2010, într-un stat european, în care se tot reformează la justiție.

Adică, la omul vechi, sub chip nou. De aceea, rezultatul este și va fi un veșnic eșec”.

Inspecția Judiciară a apreciat că, prin conținutul articolului, autoarea a încălcat dispozițiile art.18 alin.2 din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor, aprobat prin Hotărârea nr. 328/ 24.08.2005 a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii din România, potrivit căruia, „judecătorii și procurorii nu își pot exprima părerea cu privire la probitatea profesională și morală a colegilor lor”, fapt de natură să atragă răspunderea deontologică a magistratului [1].

În atare condiții, a sesizat Secția pentru judecători pentru a se pronunța în procedura răspunderii deontologice.

Autoarea articolului s-a apărut în sensul că nu a depășit limitele libertății de exprimare, fiind conștientă de obligația de rezervă ce-i incumba și că „articolul este eminamente literar, cu referire la propriile amintiri din perioada regimului comunist, fiind în fapt un eseu care are un caracter literar și nu științific, și se referă la o parte din viața sa, cuprinzând propriile sale trăiri, care nu pot fi cenzurate. A mai susținut că nu a avut intenția de a jigni, ci a urmărit „doar exprimarea unor idei umaniste general valabile”.

Secția pentru Judecători a Consiliului Superior al Magistraturii a hotărât că judecătoarea care a scris articolul a încălcat normele Codului deontologic al judecătorilor și procurorilor.

S-a reținut că, potrivit dispozițiilor art. 30 alin. 1 din Constituția României [2], „libertatea de exprimare a gândurilor, opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, scris, imagini, sunete sau alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile”, însă, potrivit alin.(6) din articolul menționat, „libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine”.

Aceleași limitări ale dreptului fundamental al libertății de exprimare sunt prevăzute și la art.10 alin.(2) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, potrivit căruia, acest drept poate fi supus unor restrângeri determinate, printre altele, și de necesitatea protejării reputației sau drepturilor altei persoane.

Una dintre restricțiile libertății de exprimare a magistratilor este prevăzută de art.18 alin.(2) din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor, aprobat prin Hotărârea nr. 328/ 24.08.2005 a Plenului Consiliului Superior al Magistraturii din România, potrivit căruia „judecătorii și procurorii nu își pot exprima părerea cu privire la probitatea profesională și morală a colegilor lor”.

Maniera în care magistratul a exprimat opiniile sale în cuprinsul articolului a fost de natură să creeze o imagine negativă asupra modului în care președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție și-ar fi exercitat atribuțiile de procuror în perioada anterioară anului 1989, putând induce unui observator rezonabil (persoană de bună credință, dezinteresată și informată) îndoieli cu privire la probitatea profesională și morală a acestuia.

În raport de aceste considerente, Secția pentru judecatori a apreciat ca fiind evidentă depășirea limitelor libertății de exprimare în raport cu dreptul persoanei la propria imagine, la onoare și reputație.

Recursul declarat de magistratul autor al articolului împotriva hotărârii pronunțate de Secția pentru judecatori a Consiliului Superior al Magistraturii a fost respins ca nefondat de Înalta Curte de Casație și Justiție din România [4].

Pentru a se pronunța astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție a reținut că, deși dreptul la exprimare este garantat, atât constituțional cât și de Convenția Europeană a Drepturilor Omului, acesta poate suferi anumite limitări și restrângeri determinate de necesitatea protejării reputației și drepturilor altei persoane.

Libertatea de exprimare a magistraților se exercită cu precădere sub auspiciile Convenției Europene privind Drepturile și Libertățile Fundamentale și, implicit, ale jurisprudenței CEDO, atât în ceea ce privește îndatoririle și responsabilitățile specifice care le revin celor ce înfăptuiesc justiția, cât și în ceea ce privește restrângerea exercitării acestui drept, necesare garantării autorității și imparțialității puterii judecătorești.

Autoarea își apără dreptul la liberă exprimare

Analizând conținutul articolului prin raportare la reglementările interne și internaționale în domeniu și la jurisprudența CEDO, instanța a decis că nu poate fi reținută susținerea judecătorului, autor al articolului, în sensul că prezentarea într-o manieră eminentemente beletristică a unor experiențe existențiale proprii nu îndeplinește exigența de încălcare a demnității funcției de judecător pe care o deține, precum și a independenței și imparțialității corpului judiciar, întrucât articolul cuprinde referiri explicite la activitatea profesională și la conduita președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție, făcându-se trimiteri la perioada comunistă, când acesta a activat ca magistrat.

După epuizarea căilor de atac prevăzute de legislația națională, judecătoria s-a adresat Curții Europene a Drepturilor Omului, susținând că, în cauza sa, a avut loc o încălcare a articolului 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

În concret, reclamanta a susținut că sancțiunea din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor din România a reprezentat o ingerință în dreptul său la libertatea de exprimare.

În dezvoltarea motivelor, aceasta a arătat că ingerința în dreptul său la liberă exprimare nu era prevăzută de dispozițiile deontologice invocate de instanțe ca fiind încălcate și, chiar presupunând că această ingerință ar fi urmărit un scop legitim, nu era necesară într-o societate democratică, nefiind cerută de vreo nevoie socială imperioasă. A mai susținut că articolul în discuție era un text literar care a înfățișat, mai cu seamă, sentimentele sale de copil din timpul regimului comunist. Judecățile sale de valoare cu privire la activitatea procurorilor din perioada comunistă aveau o bază factuală solidă, mai exact adevărul istoric și legislația relevantă din acel timp. În acest context, articolul său a făcut parte dintr-o dezbateră mai amplă în societatea românească cu privire la rolul procurorilor în regimul totalitar și a fost publicat la o zi după ce Înalta Curte de Casație și Justiție, în ședința prezidată de președintele instanței, solicitase Curții Constituționale să examineze neconstituționalitatea Legii lustrației adoptate de Parlament privind persoanele care au făcut parte din structurile de putere pe timpul comunismului. De asemenea, reclamanta a mai susținut că articolul a privit o dezbateră de interes general, în special despre problema dacă un fost procuror comunist era compatibil pentru a conduce procesul de reformă proeuropeană a sistemului de justiție în calitate de președinte al celei mai înalte instanțe din țară. Prin urmare, reclamanta a concluzionat că articolul nu l-a privit pe judecător în calitatea sa de judecător, ci în calitatea sa de președinte al celei mai înalte instanțe.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului, chemată să se pronunțe asupra speței, a analizat mai întâi dacă hotărârea CSM și a Înaltei Curți de Casație și Justiție au constituit o „ingerință” în dreptul reclamantei la libertatea de exprimare, astfel cum este garantat de art. 10, § 1 din Convenție, și dacă aceasta a fost prevăzută de lege, urmărind un scop legitim. Sub aceste aspecte, Curtea a reținut că a existat o astfel de ingerință, însă scopul acesteia a fost unul legitim care s-a bazat pe art. 18 alin. (2) din Codul deon-

tologic al judecătorilor și procurorilor, în vigoare la momentul faptelor, care era accesibilă tuturor. De asemenea, Curtea a mai reținut că textul în discuție nu prezenta ambiguitate, fiind formulat suficient de clar pentru a îndeplini cerințele de precizie și previzibilitate cerute de dispozițiile art. 10 alin. 2 din Convenție. Concluzionând, Curtea a apreciat că ingerința în litigiu era „prevăzută de lege” și că urmărirea scopul legitim de a proteja drepturile și reputația altor persoane și de a menține autoritatea judiciară în sensul art. 10 alin. 2 din Convenție.

Curtea a fost de acord cu constatările autorităților naționale

Următoarea analiză efectuată de Curte a fost sub aspectul necesității unei astfel de ingerințe într-o societate democratică. În acest context, Curtea a reiterat principiile generale stabilite în jurisprudența sa privind necesitatea ingerinței în libertatea de exprimare, administrarea autorității judiciare și libertatea de exprimare a judecătorilor [7, § 158-167; 12, § 124-131], potrivit cărora „libertatea de exprimare constituie una dintre temeliile esențiale ale unei societăți democratice și una dintre condițiile de bază necesare pentru progresul societății și pentru realizarea de sine a fiecărui individ. Sub rezerva respectării prevederilor alineatului 2 din articolul 10, acest principiu se aplică nu numai „informațiilor” sau „ideilor” care sunt primite în mod favorabil sau privite drept inofensive, sau cu indiferență, ci și celor care sunt ofensatoare, șocante sau deranjante. Printre acestea se numără cererile de pluralism, toleranță și gândire liberă, fără de care nu există o „societate democratică”. După cum este prevăzut în articolul 10, această libertate este supusă unor excepții, care trebuie interpretate în sens strict și stabilite în mod convingător”.

Acordând atenție contextului în care a fost publicat articolul, Curtea a reținut că reclamanta a urmărit să ridice unele întrebări cu privire la rolul procurorilor în regimul comunist și cu privire la faptul dacă o persoană care ocupase o astfel de poziție era în măsură să contribuie la reforma justiției. Articolul reclamantei privea activitatea profesională a unui magistrat, care poate fi, ca atare, criticată personal între limitele permisibile și nu doar în mod teoretic și general [12, § 131], și poate fi supusă unor limite mai ample ale criticii acceptabile decât cetățenii de rând, atunci când acționează în calitate oficială.

Curtea, ținând seama de poziția de judecător a reclamantei, a reiterat însă faptul că persoane-

le care activează în sistemul judiciar trebuie să dea dovadă de reținere în exercitarea libertății de exprimare în toate cauzele în care autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești ar putea fi puse în discuție, reținând că este necesar ca autoritățile judecătorești să manifeste o maximă discreție, iar discreția ar trebui să-i descurajeze să facă uz de presă, chiar când sunt provocați. Cerințele superioare ale justiției și natura înaltă a funcției judiciare impun această datorie, fiind important ca puterea judecătorească să beneficieze de încrederea publicului pentru a-și îndeplini cu succes sarcinile.

Analizând conținutul articolului incriminat, Curtea a constatat că autoritățile naționale au hotărât că reclamanta a încălcat art. 18 alin. (2) din Codul deontologic din cauza semnificației intenționate a articolului său și a exprimărilor utilizate în articol, cum ar fi: „tovarășă procuror”, „președintele tuturor judecătorilor”, „intangibilă”, „în plină ascensiune”, „stârpirea dușmanului orânduirii socialiste și înfăptuirea omului nou”, „femei condamnate pentru avort”, „toți acești tovarăși”, „uzurpatori ai Lui Hristos și ai Legii Lui”, „au păzit, cu strășnicie, temnița comunistă” și „a înfăptuit atâtea, cât să devină însuși președintele tuturor judecătorilor”. Referitor la acest aspect, Curtea a reținut că autoritățile naționale sunt, în principiu, mai în măsură decât o instanță internațională să aprecieze intenția din spatele frazelor și afirmațiilor în litigiu și, în special, să judece modul în care publicul larg le-ar interpreta și ar reacționa la ele și, prin urmare, nu există niciun motiv să pună sub semnul întrebării deciziile instanțelor naționale.

În concluzie, Curtea a fost de acord cu constatările autorităților naționale că, în acest context, în calitate de judecător, reclamanta ar fi trebuit să fie conștientă și atentă cu privire la riscurile publicării articolului și la impactul pe care acesta l-ar fi putut avea atât asupra vieții profesionale a președintelui Înaltei Curți de Casație și Justiție, cât și asupra autorității judiciare.

De asemenea, Curtea a considerat că autoritățile interne au realizat un echilibru just între necesitatea de a proteja autoritatea judiciară și reputația sau drepturile altor persoane, pe de o parte, și necesitatea de a proteja dreptul reclamantei la libertatea de exprimare, pe de altă parte.

Prin urmare, Curtea a constatat că ingerința a fost „necesară într-o societate democratică” în sensul art. 10 alin. 2 din Convenție și a declarat inadmisibilă cererea reclamantei, în temeiul art. 10 din Convenție, privind pretinsa încălcare a

dreptului reclamantei la libertatea de exprimare, hotărând că nu a existat nicio încălcare a art. 10 din Convenție.

Speța prezentată readuce în discuție conceptul de „obligația de rezervă a judecătorilor și procurorilor”, care exprimă o sinteză practică a principiilor generale ale deontologiei profesiei (independență, imparțialitate, integritate) și implică moderație și reținere în viața privată și în exercitarea drepturilor.

De această dată, obligația de rezervă se situează la nivelul vieții private a magistratului, care include, printre altele, și posibilitatea acestuia de a-și dezvolta identitatea socială [8; 9].

Articolul 8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [3], care consacră dreptul individului la viață privată, protejează dreptul la dezvoltare personală [8], fie sub forma evoluției personale [10], fie sub forma autonomiei personale [14]. Creația artistică, sub orice formă, ține de sfera dezvoltării personale a individului și a dezvoltării relațiilor cu ceilalți prin comunicarea de opinii și idei.

În cazul judecătorilor și procurorilor, această latură a dezvoltării personale, caracterizată prin comunicarea artistică, trebuie să se circumscrie obligației de rezervă impusă de statutul funcției, ceea ce presupune că opiniile, gândurile, trăirile și ideile trebuie să fie exprimate cu moderație, rămânând în sfera generală, fără referiri concrete, în mod critic exagerat sau injurios, la persoane, funcționari, instituții determinate precis și să nu impiezeze în nici un fel asupra calității și activității profesionale.

Concluzionând, apreciem că libertatea de exprimare a judecătorului și procurorului, atât în viața profesională, cât și în viața privată, este protejată numai în măsura în care acesta respectă valorile fundamentale ale statului profesional, independență, imparțialitate, decență și bună-cuviință.

Referințe bibliografice

1. Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor aprobat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 328/2005, modificat prin Hotărârea Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 135/2022. <https://www.csm1909.ro/Pages.aspx?PageId=274&PageTitle=Legisla%C5%A3ie> (vizitat 15.05.2024).

2. Constituția României. <https://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339> (vizitat 20.04.2024).
3. Convenția Europeană a Drepturilor Omului. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron (vizitat 15.04.2024).
4. Decizia 7025 din 1 noiembrie 2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție - Secția de Contencios Administrativ și Fiscal. <http://www.csm1909.ro/csm/index.php?lb=ro> (vizitat 20.04.2024).
5. Hotărârea nr. 808 din 16 octombrie 2012 a Secției pentru judecatori a Consiliului Superior al Magistraturii. http://old.csm1909.ro/csm/linkuri/23_11_2012_52891_ro.PDF (vizitat 24.04.2024).
6. Panioglu D. Nimic despre cum un tovarăș procuror a devenit președintele tuturor judecătorilor. <https://www.juridice.ro/191068/nimic-despre-cum-un-tovaras-procuror-a-devenit-presedintele-tuturor-judecatorilor-update.html> (vizitat 20.04.2024).
7. Speța *Baka c. Ungariei* (MC), hotărârea din 23.06.2016. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-163113> (vizitat 20.04.2024).
8. Speța *Bigaeva c. Greciei*, hotărârea din 28.05.2009, definitivă din 28.08.2016. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-92753> (vizitat 24.04.2024).
9. Speța *Campagnano c. Italiei*, hotărârea din 23.03.2006, definitivă din 03.07.2006. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-72864> (vizitat 24.04.2024).
10. Speța *Christine Goodwin c. Regatului Unit (GC)*, hotărârea din 11.07.2002. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60596> (vizitat 21.04.2024).
11. Speța *K.A. și A.D. c. Belgiei*, hotărârea din 17.02.2005. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-4010> (vizitat 20.04.2024).
12. Speța *Morice c. Franței* (MC), hotărârea din 23.04.2015. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-154265> (vizitat 22.04.2024).
13. Speța *Panioglu c. României*, hotărârea din 08.12.2020, definitivă din 19.04.2021. <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/2022/07/Panioglu-impotriva-Romaniei.pdf> (vizitat 20.04.2024).
14. Speța *Pretty c. Regatului Unit*, hotărârea din 29.04.2002, definitivă din 29.07.2002. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-60448> (vizitat 19.04.2024).